

Sag, som i tidligere Tid i høj Grad har beskæftiget Rigsdagen. Man kan paa den anden Side sige, at Spørgsmaalet for saa vidt er blevet mindre, som det nu kun omfatter ganske faa Medborgere her i Landet. Ja, det er blevet oplyst — Oplysninger, som for øvrigt ogsaa følger med Bemærkningerne til Lovforslaget —, at Fæstegodset kun udgør ca. et Par Procent i Forhold til Selvejer- og Arvefæstebrugene, og det kun er godt en ca. 1,500 Gaarde, som er under Fæstetvang. Man kan vel ogsaa gaa ud fra, at vi nu kan føre en ganske rolig og saglig Forhandling om dette Spørgsmaal og tage ganske praktisk paa det i Kraft af dets Lidenhed. Selv om de Mennesker, der er direkte interesserede, omfatter Spørgsmaalet med lige saa stor Interesse som tidligere, mener jeg, at set med Samfundets Øjne er Spørgsmaalet blevet mindre, og jeg har den Opfattelse, at man egentlig fra alle Sider, baade fra Ejernes og Fæsternes, ønsker nu at komme til en Afslutning af dette Spørgsmaal. Jeg antager derfor ogsaa, at man nu vil tage ganske praktisk paa det og lade de teoretiske Spørgsmaal hvile, om hvilke der har staaet saa store Kampe gennem Tiderne lige fra 50'erne, Kampe, paa hvilke der ikke er naaet nogen Afslutning indtil denne Dag.

Man kan sige meget baade for og imod Fæsteforholdet, og jeg mener, det er rigtigt, at man fremhæver baade de gode og de daarlige Sider nu, da man forhaabentlig staar ved en Afslutning. Det bedste, der efter mit Syn kan siges om Fæstetvangen, er, at den har befriet os for at faa et jordløst Proletariat her i Landet, at den i Virkeligheden har været Aarsagen til, at vi har bevaret en Bonde-middelstand her i Landet. Det, tror jeg, er det største og bedste, man kan sige derom, men det er ogsaa værdifuldt. Endvidere kan man sige, som det er fremhævet i Kommissionsbetænkningen, at i Almindelighed sidder Fæsterne vel nok paa deres Gaarde til en lav aarlig Rente. Efter de i Kommissionsbetænkningen foreliggende Oplysninger skulde det være en meget lav Rente, der ydes af den i Fæstet indestaaende Kapital. Der er et enkelt Sted nævnt saadant noget som $2\frac{1}{2}$ pCt. Endelig kan man vel ogsaa fremhæve som en Fordel ved Fæsteforholdet, at Folk derigennem kunde komme til Brug af Jord med en mindre Kapital end ellers. Udviklingen er imidlertid gaaet i Retning af at gaa bort fra Fæste, og det af mange Grunde. Særlig vil jeg her nævne

den Usikkerhed, som der har været og er, og den Vilkaarlighed, som der kan være ved Fæsteforholdet. Lovgivningsmagten har ganske vist søgt at regulere og raade Bod paa mange af de Ulemper, som klæber ved Fæsteforholdet, og jeg skal nævne et Par af de Foranstaltninger, jeg i saa Henseende anser for værdifuldest. Ved Loven af 19. Februar 1861 fik man indført den Bestemmelse, at for saa vidt Fæsteren og hans Enke maatte afgaa ved Døden inden Udløbet af 30 Aar efter Fæstekontraktens Indgaaelse, har Arvingerne Ret til at faa saa mange Tredivte-dele af Indfæstningsbeløbet udbetalt, som der mangler Aar i, at Fæstekontrakten har været i 30 Aar. Det var selvfølgelig en god Foranstaltning, thi derigennem raadede man Bod paa den Ulempe, at hele Summen gik tabt, hvis Fæsteren faldt bort efter et Par Aars Forløb. Dernæst var det selvfølgelig ogsaa en god Foranstaltning, at man indførte den Bestemmelse, at Fæsteren kunde faa Erstatning for de Forbedringer, han i Aarens Løb havde foretaget paa Ejendomme, det være sig ved Bygningerne eller Jorden. Ikke desto mindre har der været og er en stærk Trang til at komme bort fra Fæsteforholdet over til Selveje, som er en mere fri Form og har mere Selvstændighedspræg.

Der er ogsaa til Fæsteforholdet knyttet mange Ulemper. Man kan i Virkeligheden slet ikke udnytte sin Jord, som man vil, under Fæsteforhold, som man kan det under Ejendomsforhold. Man kan fremhæve mange Ting i saa Henseende, og jeg skal pege paa nogle enkelte. Blandt andet kan man ikke drive sin Jord, som man vil, man har i Almindelighed ikke Lov til at bortsælge Hø eller Halm, og man har undertiden heller ikke Lov til at sælge de Sten, man rydder op af sin Jord, uden Tilladelse. Hvis man vil vente at faa Erstatning for de Forbedringer, man foretager i Aarens Løb, skal man overfor Ejeren have fremlagt Planer over, hvad man i saa Henseende ønsker at foretage, for ikke senere at gaa Glip af Erstatning. Fæsterne fremhæver i deres Betænkning ogsaa et andet Punkt, nemlig, at hvis man ønsker at være Medlem af et Vand- eller Elektricitetsværk, skal man have Tilladelse dertil, og faar man den ikke, har man kun tilbage at resignere, til lysere Tider oprinder. Mange andre Grunde kan der fremføres mod Fæsteforholdet. En Grund, som for mig er ret afgørende, og som jeg i Virkeligheden